

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินือของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช¹

เดโช แชน้ำแก้ว* และ เชษฐา มุหะหมัด

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

To Participate in the conservation of “Ruea Nuea” of the Khiriwong community, Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province

Daycho Khaenamkhaew* and Chettha Muhamad

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 30 January 2022

Revised 7 October 2022

Accepted 27 November 2022

คำสำคัญ

การมีส่วนร่วม

เรือเหินือ

ชุมชนคีรีวง

* Corresponding author

E-mail address:

daycho_kha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินือของชุมชนคีรีวง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพกับกลุ่มเรือเหินือคีรีวง ผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำศาสนา จำนวน 38 คน ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม การเปิดเวทีของชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น สังเคราะห์เรียบเรียง วิเคราะห์เชิงพรรณนาและนำเสนอผลเชิงเรื่องเล่าของชุมชน พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนเพื่อให้ประวัติศาสตร์คงอยู่และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม 2) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุที่คนยุคใหม่ให้ความสำคัญกับเรื่องราวในอดีตน้อยลง 3) การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา โดยยอมรับถึงปัญหาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นกำลังจะสูญหาย เนื่องจากความเจริญที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิตที่เปลี่ยนไป เยาวชนรุ่นหลังหลงลืมรากเหง้าประเพณีของตนเอง 4) การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน เช่น การประชุมกลุ่มวางแผนเพื่อการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เรือเหินือเพื่อรื้อฟื้นการล่องเรือเหินืออย่างน้อยปีละครั้ง และ 5) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลเพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรคและหาแนวทางแก้ไขเพื่อการอนุรักษ์ และสืบทอดเรือเหินือให้ดำรงอยู่ต่อไป

¹ บทความนี้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งจากงานวิจัย เรื่อง เรือเหินือคีรีวง : พัฒนาการ พิธีกรรม และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2564 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Keywords:

Participation,
Ruea Nuea,
Khiriwong community

Abstract

Participation in the conservation of "Ruea Nuea" of the Khiriwong community, Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province, a qualitative research project, included 38 key informants, namely a group of Ruea Nuea community leaders, government officials, and religious leaders. This study focused on participant observation by organizing the group conversation process. It used structured interviews and opens community forums for data processing and analysis to connect issues. It synthesized descriptive analysis and presents the narrative study results of the community. The findings revealed: 1) participation in the study of community, analysis of problems and plans for the preservation of history and cultural heritage; 2) participation in causal analysis of why the new generation does not pay much attention to the stories of the past; 3) participation in the selection of solutions by acknowledging that the issue of local history is disappearing due to the prosperity that plays a role in the way of life and changing production patterns resulting in the younger generation forgetting the roots of their own traditions; and 4) participation in the implementation of the plan, such as once a year, for example, having a planning group meeting for the establishment of Ruea Nuea Conservation Group, and 5) discussing obstacles and solutions for the conservation and inheritance of Ruea Nuea to continue to exist.

1. บทนำ

200 กว่าปีของการก่อเกิดชุมชน คีรีวงเป็นพื้นที่ที่อากาศดีที่สุดในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศและในสังคมโลก บรรพบุรุษของชุมชนสังฆการีมีส่วนร่วมและสามัคคีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ดั้งเดิมของชาวคีรีวง คือ การอพยพมาตั้งถิ่นฐานหลังจากเหตุการณ์การหลบหนีการเกณฑ์ทหารเพื่อสู้รบในสงครามเมืองไทยบุรี (ปัจจุบันเป็นเมืองในมาเลเซีย) ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงได้มีการชักชวนและเดินทางมาตามคลองขุนน้ำด้วยความอุดมสมบูรณ์เชิงพื้นที่ (ปัจจุบัน คือ คลองท่าดี) อันเป็นที่ราบเล็ก ๆ ห้อมล้อมและขนาบข้างด้วยภูเขา จึงเหมาะแก่การตั้งถิ่นที่อยู่ (Ratchabampoeng, 2017)

คีรีวงในอดีตมีการสัญจรทางน้ำโดยใช้ “เรือ” หรือ “เรือเหิน” ซึ่งเป็นเรือโบราณของชุมชนคีรีวงที่แล่นผ่านตามลำคลอง ถือเป็นวิถีชีวิตของคนบริเวณนั้นเพื่อขายหรือแลกเปลี่ยนผลิตผล (จากเหินไปสู่ทิศใต้หรือจากคีรีวงซึ่งอยู่ทางทิศเหนือลงสู่ตัวเมืองนครศรีธรรมราชอยู่ทางทิศใต้) เช่น ผลไม้ ผัก หมากพลู เป็นต้น สืบเนื่องจากในอดีตการเดินทางทางบกลำบาก (Group of Ruela Nuea, 2013) “เรือเหิน” ของชุมชนคีรีวง เป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์และวิถีชุมชนเพราะคำว่า “เรือเหิน” มิได้มีความหมายเป็นเพียง “เรือ” ที่ใช้ขนสินค้าของชุมชนที่ขายตามสายน้ำเท่านั้น แต่เมื่อมีคำว่า “เหิน” ต่อท้าย ทำให้มีนัยบางอย่างแฝงอยู่ ซึ่งเป็นเรือที่ชุมชนที่อยู่เหนือน้ำ (ต้นน้ำ) ขนผลผลิตล่องลงมาทางปลายน้ำ ทั้งนี้ในบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง และสงขลา คำว่า “เหิน” ยังมีความหมายถึงพื้นที่สูงด้วย เช่น คำว่า “พวกเหิน” หมายถึง กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานริมเชิงเขาไม่ใช่ที่ราบ ดังนั้นถ้าเรือเหินเป็นเรือของชุมชนต้นน้ำก็สามารถเห็นผลผลิตที่สำคัญของชุมชนต้นน้ำได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้สร้างเรือเหินโดยใช้ความรู้และภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม เรือเหินถูกใช้เป็นพาหนะในการคมนาคมมาตั้งแต่สมัยโบราณ เนื่องจากบ้านเรือนตั้งรกรากอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ คนคีรีวงจึงใช้เรือในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ตัวเรือยังได้รับการดัดแปลงให้เหมาะสมกับความต้องการใช้งานที่หลากหลาย (Kaosol, 2018) คีรีวงในปัจจุบันยังคงความเป็นท้องถิ่นและมีกลุ่มคนที่เรียนรู้ สืบทอดมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ (Wallipodom, 1995) เป็นสังคมที่รวมกันเป็นหนึ่งภายใต้ทรัพยากรร่วมกัน ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนที่มีธรรมชาติผ่านวัฒนธรรมที่มีอยู่

ที่ผ่านมาชุมชนคีรีวงสามารถอยู่รอดและเติบโตภายใต้วิถีชีวิตที่หลากหลายตามแรงขับเคลื่อนของความเชื่อ พิธีทางศาสนา และภูมิปัญญา โดยเฉพาะทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่าง “เรือเหิน” ที่เป็นต้นแบบเฉพาะท้องถิ่น แต่แฝงไว้ซึ่งคุณค่าที่ถ่ายทอดวิถีชีวิตที่ปรับตัวภายใต้กรอบของสังคมและวัฒนธรรมท่ามกลางยุคโลกาภิวัตน์ วิถีเรือเหินค่อยๆ เสื่อมถอยลงตามลำดับเพราะแรงแม้วของการพัฒนาที่ผ่านมาพยายามผลักดันคนหนุ่มสาวออกจากชุมชน ผลที่ตามมา คือ การละเลยวัฒนธรรมดั้งเดิม ชุมชนจึงพยายามที่จะรื้อฟื้นความทรงจำผ่านการอนุรักษ์และสร้าง

การมีส่วนร่วมเรื่องเนื้อหาของชุมชนคีรีวงไว้ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาของชุมชน การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ ถือเป็น การกำหนดความต้องการของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการ การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผนเพื่อการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลตามกิจกรรมที่ได้ทำไว้ (Chongwuthiwet, 2007) เป็นผลมาจากการสำนึกของท้องถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อสร้างสังคม และปกป้องสิทธิของชุมชนคีรีวงเอง ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (Walaisathien et al., 2000)

นอกจากนี้ ยังสะท้อนมิติที่ยังคงดำรงและรักษาวิถี “เรือเหิน” ที่เกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรม การพยายามหาแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอด ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนต้องขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์หรือสืบทอด นำมาซึ่งการพัฒนาโจทย์ในการวิจัยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเน้นย้ำความสำคัญของ “เรือเหิน” ทั้งในแง่วิถีวัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจ รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอย่างบูรณาการและยังดำรงอยู่ต่อไป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 ความรู้ทั่วไปของเรือเหิน

เรือเหินเป็นเรือเก่าแก่ที่แล่นผ่านคลองท่าดีของชุมชนคีรีวงเพื่อเป้าหมายในการขายและแลกเปลี่ยนสินค้า (ผลไม้ ผัก หมาก) เพราะในอดีตการเดินทางทางบกนั้นยากลำบาก เป็นเรื่องราวของคนรุ่นก่อนถึงคนรุ่นปัจจุบัน และคนจำนวนมากสนใจศึกษา ค้นคว้า และเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนคีรีวงเพื่อให้เข้าใจที่มาของบรรพบุรุษและเหตุผลในการตั้งรกรากในชุมชนคีรีวง ตลอดจนงานวิชาการของเรือเหินและรูปแบบของการดำรงชีวิต (Group of Ruea Nuea, 2013) เรือเหินคีรีวงถือเป็นเรือแบบดั้งเดิมใช้ใบเป็นพาหนะในแม่น้ำและลำคลอง เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญคือ การค้าขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างชุมชนคีรีวงและชุมชนภายนอก กระทั่งเกิดวิกฤติการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ. 2505 อุทกภัย โคลนถล่ม ส่งผลให้แม่น้ำและลำคลองตื้นเขิน ไม่สามารถเดินทางสัญจรผ่านแม่น้ำและลำคลองได้ ส่งผลให้ชาวคีรีวงขายเรือเหินให้คนนอกชุมชน ประกอบกับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่ทันสมัยและสะดวกสบายส่งผลให้การเดินทางและการขนส่งทางคลองลดลงอย่างต่อเนื่อง เรือเหินจึงได้รับความนิยมน้อยลงถือเป็นยุคสิ้นสุดการล่องเรือเหินเหลือเพียงการถ่ายทอดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเรือเหินของชุมชนคีรีวงในช่วงงานเฉลิมฉลองประจำปีของชุมชน (Khaenamkhaew & Muhamad, 2021) โดยองค์ประกอบและกระบวนการของพิธีกรรม

ประกอบด้วย ประธานของพิธี คือ ตาซ้อง ชำนะ มีผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธี ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชน รัฐ และเอกชน ใช้สถานที่ของวัดคีรีวงและคลองท่าดี เพื่อประกอบพิธีกรรมในวันพระใหญ่ หลังจากพิธีสงฆ์และกวนทิพย์เสร็จแล้ว นำผัก ผลไม้และเครื่องครัวต่างๆ ใส่ไว้ในเรือเหนื่อ จากนั้นประธานในพิธีทำการสักการะแม่ย่านาง ประธานพิธีนำน้ำในคลองเจิมเรือเหนื่อ นำเรือเหนื่อลงคลองแล้วล่องเรือไปตามแม่น้ำและลำคลอง และรับประทานอาหารร่วมกัน เสร็จแล้วนำเรือเหนื่อไปเก็บไว้ในวัดคีรีวงตามเดิม (Khaenamkhaew & Muhamad, 2022)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับเป้าหมายถูกกำหนดในหลากหลายวิธี ซึ่ง Khumkhainam (1997) ให้ความคิดเห็นว่าเป็นกลวิธีที่บุคคลมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยการแบ่งปันความคิดและการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาและร่วมกันทำงาน เป็นกระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสที่จะแสดงออกซึ่งการแบ่งปันที่เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับที่ Chandramalee (1998) ได้กล่าวว่า ชุมชนต้องช่วยคิด ช่วยรับผิดชอบ ช่วยประเด็นของทุน ร่วมทุกข์ ร่วมใจ แบ่งปันนวัตกรรมและเติบโตร่วมกัน ทั้งร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ในขณะที่ Walaisathien et al. (2000) ให้ทัศนะว่า เป็นกระบวนการพัฒนาที่ช่วยให้ผู้คนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ ครอบคลุมการระบุถึงต้นตอของปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ รวมถึงการระดมทรัพยากรและเทคโนโลยี การจัดการ การติดตาม และการได้รับประโยชน์จากผลลัพธ์ของโครงการ เช่นเดียวกับ Kokphon (2003) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นลำดับที่ประชาชนหรือผู้ได้รับผลประโยชน์สามารถแสดงความคิดเห็นได้หรือแนวคิดที่ยอมรับร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อค้นหาทางเลือกที่ดี ตัดสินใจร่วมกันและความคิดริเริ่มที่ยอมรับได้ อีกทั้ง Srirat (2016) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า กระบวนการที่บุคคลมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมทั้งมุมมอง บทบาท การวางแผนและการประเมินโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และประสบการณ์เพื่อการบรรลุเป้าหมายหรือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทั้งยังขยายความคิดเพิ่มเติมโดย Davis & Newstrom (1989) ที่สนับสนุนและเชื่อมโยงจิตใจ อารมณ์ของแต่ละคนกับกิจกรรมเฉพาะกลุ่มหรือแรงจูงใจที่เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมาย และการดำเนินงาน

โดยความสำคัญในการมีส่วนร่วม ชุมชนได้รับทราบสถานการณ์และดำเนินการ ประกอบด้วย ชุมชนตระหนักถึงปัญหาของตนเองให้ชุมชนใช้องค์ความรู้และประยุกต์ใช้ความคิด รวมถึงการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแล้ว ชุมชนจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ก่อเกิดเสถียรภาพ และคุณค่า ทำให้เกิดพลังของชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ แสดงถึงความเคารพ ความไว้วางใจ ความรักและมั่นใจในองค์ความรู้และทักษะชุมชน (Wongkongdej, 1996) สนับสนุนข้อค้นพบข้างต้นและเสนอมุมมองสิทธิขั้นพื้นฐานที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกกิจกรรม และทุกลำดับชั้น (Ponsri, 2007) ยังให้ข้อคิดเห็นที่เน้นกิจกรรมกลุ่มหรือ

การดำเนินการกลุ่มเป็นลักษณะความสัมพันธ์ในการรักษาผลประโยชน์และสาธารณะของชุมชน เป็นตัวบ่งชี้การพัฒนาชุมชนและได้รับประโยชน์จาก "กิจกรรมทางสังคม" (Social action) ทำให้ชุมชนเกิดการปรับตัวและสร้างระบบ ระเบียบชุมชนเองและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เป็นหลักการร่วมสมัยและสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ (Walaisathien et al., 2000) ดังนั้นภายใต้กระบวนการของแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ชุมชนสามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น การศึกษาของ Chongwuthiwet (2007) ที่กล่าวถึง การศึกษาชุมชน การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นความต้องการของชุมชน การจัดลำดับปัญหาที่สำคัญก่อนหลังมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการวางแผนพัฒนา การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือกิจกรรมเพื่อขจัดปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน ตลอดจนกำหนดแนวทางปฏิบัติ การจัดสรรทรัพยากร ในการดำเนินงาน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน (Cohen & Uphooff, 1977) เมื่อการดำเนินการเสร็จสิ้นหรือระหว่างดำเนินงานชุมชนจะต้องร่วมกันควบคุม ติดตามผล และประเมินผลกิจกรรม รวมถึงการดูแลรักษา จะเป็นเครื่องมือบ่งชี้ถึงการดำเนินงานของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (Techaprasertwittaya, 2001)

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Chunhabunyathip (2018) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ประเพณีนี้สร้างรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการเรียนรู้และรักษาประเพณี ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำเรือไฟและร่วมประเพณีไหลเรือไฟ สอดรับกับ Uttamamunee et al., (2012) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาขบวนแห่เรือพระในจังหวัดสงขลา พบว่า ชาวบ้านบ้านเขาแก้วเริ่มต้นกิจกรรมแห่เรือพระ จุดเริ่มต้นโดยชุมชนร่วมกันวางแผนและแบ่งงานกันทำเรือพระ ผลที่ตามมา คือ ช่วยเสริมสร้างความผูกพันของชุมชน ยังเป็นวิถีในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและถูกถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังให้ดำรงรักษาความเป็นท้องถิ่นและอัตลักษณ์ของชุมชน

สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Phrasrirajamongkolpandit (2012) ได้ศึกษา เรื่อง ลักษณะการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประชาชน อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนให้ความร่วมมืออนุรักษ์ประเพณีระดับหนึ่ง ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นการผลักดันให้เป็นประเพณีและวัฒนธรรมระดับจังหวัดคงอยู่ตลอดไป ทั้งนี้งานวิจัยของ Udomrat (2015) ที่ศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือกรณีศึกษาชุมชนเลียบบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร พบว่า การอนุรักษ์ทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมและประเพณี ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้าร่วม ยังสร้างสำนึกแห่งความรักและมีส่วนร่วมด้วยความภาคภูมิใจของชุมชน

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมเกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมถึงการคิด ความร่วมมือ ทำงาน และแบ่งปันความรับผิดชอบผ่านวิธีการของการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมกัน

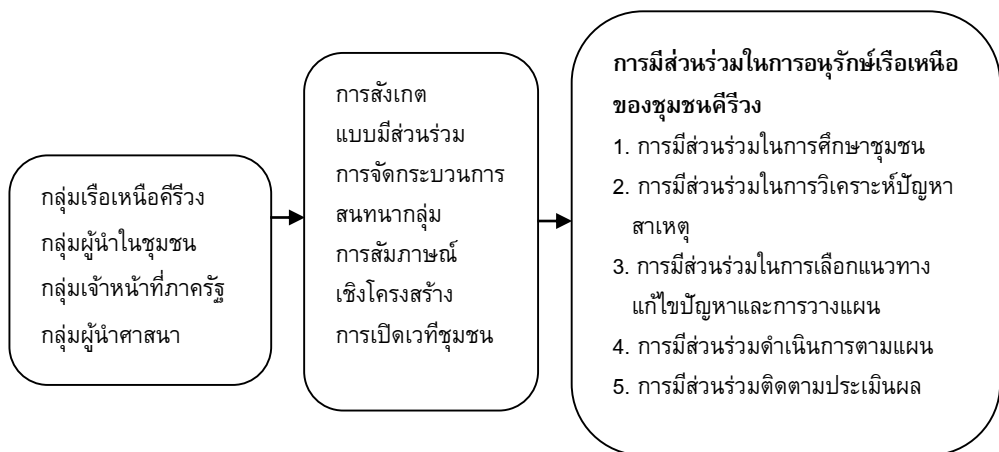
ศึกษาชุมชน วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ การเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและการวางแผน ดำเนินการตามแผนและติดตามประเมินผล ส่งผลเด่นชัดต่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินือของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ชุมชนคีรีวง ประกอบไปด้วย 4 ชุมชน คือ คีรีวง คีรีทอง ขุนคีรี และคีรีตาราม อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การเปิดเวทีชุมชนหรืออื่นๆ นำมาประมวลผลข้อมูลโดยวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นเพื่อครอบคลุมคำถามการวิจัยภายใต้รูปแบบของการสร้างองค์ความรู้จากทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) และวิเคราะห์เชิงพรรณนารวมถึงเสนอผลการศึกษาเชิงเรื่องเล่าของชุมชน (Narrative)

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มเรือเหินือคีรีวง จำนวน 16 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ไม่น้อยกว่า 30 ปี เป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับเรือเหินือ กลุ่มผู้นำในชุมชน จำนวน 12 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจงโดยผู้นำชุมชนต้องทำงานร่วมกับผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับเรือเหินือไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีความเข้าใจและมีส่วนร่วม

ในการอนุรักษ์เรือเหินอย่างต่อเนื่องมากกว่า 10 ปี กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูป/คน เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง เลือกผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและอนุรักษ์เรือเหิน โดยทุกกลุ่มยินดี เข้าร่วมในการศึกษาวิจัย รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 38 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูล สำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มเรือเหินคีรีวง จำนวน 16 คน กลุ่มผู้นำในชุมชน จำนวน 12 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 38 คน โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และ 2) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4 วิธีดำเนินการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 1) การศึกษาเอกสาร งานวิจัย และค้นคว้าโดยผู้วิจัยศึกษา พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลและประมวลข้อมูลพื้นฐาน 2) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างประเด็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับกลุ่มเรือเหินคีรีวง กลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและกลุ่มผู้นำศาสนา ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์กับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ประชุมและตัดสินใจเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน 4) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เพื่อเสนอข้อมูลในแต่ละกลุ่มและเชื่อมโยงข้อมูลในแต่ละด้าน และ 5) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดจากการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมายสู่การสร้างสรรค์ความรู้ท้องถิ่น และเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การเปิดเวทีชุมชนหรืออื่น ๆ นำมาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างองค์ความรู้จากทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและนำเสนอผลการศึกษาเชิงเรื่องเล่าของชุมชน (Narrative) และเผยแพร่ผลการศึกษาต่อชุมชนและสาธารณชน

4. ผลการศึกษา

การลงพื้นที่ของผู้วิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านเรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูล (Narrative) ดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน การลงพื้นที่เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชนคีรีวง จากการบอกเล่าของกลุ่มผู้สูงอายุที่เคยผ่านช่วงเวลาจากการใช้เรือเหาะในการดำรงชีพ (P30, December 9, 2021) ผู้ให้ข้อมูลข้างต้นกล่าวถึงการที่จะทำให้ประวัติศาสตร์หรือมรดกของชุมชนคีรีวงดำรงไว้นั้นต้องเกิดจากการรวมกลุ่ม และการค้นหาข้อมูลร่วมกัน ความคิดนี้ได้รับการรับรองโดย P34, P35, P36 (December 16, 2021) กล่าวว่า "...ถ้าอยากจะทำให้ประวัติศาสตร์คงอยู่จะต้องระดมผู้ที่ผ่านการใช้ชีวิตในคีรีวงมาแล้วอย่างน้อย 30 ปีย้อนหลังเราจะได้ข้อมูลจริง..." การสัมภาษณ์ข้างต้นยังสอดคล้องกับ P29 (December 9, 2021) กล่าวเพิ่มเติมว่า "...เมื่อมีประวัติศาสตร์แล้วจะต้องมีที่รวบรวมประวัติศาสตร์อาจะเป็นรูปแบบเล่มหนังสือหรือสิ่งที่ทันสมัยจะเป็นการดี อย่างเช่น ปัจจุบันเราใช้ชีวิตเป็นสถานที่เรียนรู้ และเป็นที่ยกเรือเหาะ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเป็นสถานที่เรียนรู้ของคนในชุมชนเองหรือคนภายนอกชุมชน ที่สำคัญ คือ เด็ก เยาวชน ลูกหลานของเราจะได้เรียนรู้..." จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนการรวมกลุ่ม และการสนับสนุนให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดำรงอยู่คู่กับคีรีวงต่อไปผ่านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ

4.2 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ เมื่อคีรีวงถูกผนวกเข้ากับแนวคิดการพัฒนากระแสหลักอย่างแยกขาดในสังคมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือการดำรงชีพที่ใช้เรือเหาะก็ถูกผนวกเข้ากับระบบนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นคนคีรีวงเองก็ทราบถึงปัญหาเหล่านี้สะท้อนจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลเปิดเผยว่า ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนยุคใหม่ (P1, May 9, 2021) จึงไม่ค่อยสนใจและใส่ใจเรื่องราวในอดีต (P32, December 16, 2021) อีกทั้งยังถูกดึงเข้าสู่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่พยายามดึงทรัพยากรออกจากชุมชน ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาจะเลยการกลับถิ่นฐาน เนื่องจากภาระการทำงาน และไม่ตอบสนองต่อวิถีการดำรงชีพของคนยุคใหม่

การสะท้อนปัญหาของผู้ให้ข้อมูลและชุมชนข้างต้นเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ผู้นำชุมชนพยายามรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิม อันจะเป็นภาพสะท้อนวิถีการดำรงชีพและการผลิต จากวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหาะ โดยบรรณรักษ์ให้ชาวบ้านทราบถึงที่มา ที่ไป เข้าใจรากเหง้าและเรื่องราวของบรรพบุรุษ มีการบรรณรักษ์ผ่านหอกระจายข่าว เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ได้รู้ถึงเรื่องราวของเรือเหาะ การแนะนำ และการดำเนินกิจกรรมร่วมกันถือเป็นการก่อเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง (P33, December 16, 2021) ดังนั้นเมื่อมีการตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นบ่อเกิดการพัฒนา และการหาแนวทางแก้ไขปัญหา วางแผนอนุรักษ์เรือเหาะร่วมกันของชุมชนคีรีวง

4.3 การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและการวางแผน

จากการสะท้อนปัญหาข้างต้นนำมาซึ่งการลำดับขั้นตอนในการแก้ไขปัญหारेื่อเหนือของชุมชนคีรีวง โดยการมีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหारेื่อเหนือในการอนุรักษ์เรื่อเหนือ ดังนี้

4.3.1 “จุดเริ่มต้นที่คนคีรีวง” คนคีรีวงยอมรับและความพยายามที่จะจัดลำดับความสำคัญจุดเริ่มต้นจากการประชุมกลุ่ม สมาชิกทุกคนและสรุปร่วมกันว่า “...ปัญหาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นกำลังจะสูญหายไปจากคีรีวง...” (P1, P2, P3, May 9, 2021) วิธีแก้ปัญหारेื่อเหนือ คือ การสอบถามข้อมูลจากคนรุ่นเก่าที่ทราบข้อมูลของเรื่อเหนือผ่านผู้นำ และร่วมกันหาแนวทาง และขอบเขตข้อจำกัดของปัญหारेื่อเหนือ

4.3.2 “จำกัดขอบเขตและวางแผนร่วมกัน” คนคีรีวงร่วมกันจำกัดขอบเขตของปัญหาการพยายามค้นหาว่าปัญหามากน้อยแค่ไหน และร่วมแลกเปลี่ยนความเห็นผ่านเวทีจากทุกกลุ่มได้ข้อสรุป 3 ประเด็น คือ ความเจริญที่ถาโถมเข้าใส่คีรีวงจนส่งผลต่อวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิตที่เปลี่ยนไป ประการต่อมา สืบเนื่องจากความเจริญจึงทำให้เยาวชนรุ่นหลังออกจากชุมชนประการสุดท้าย คือ การหลงลืมรากเหง้า วัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง จึงมีมติวางแผนอนุรักษ์ร่วมกัน

4.4 การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน หลังจากที่มีการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหारेื่อเหนือและการวางแผน ชุมชนได้ดำเนินการประชุมกลุ่ม ผลสรุปคือ การจัดตั้งกลุ่มกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์เรื่อเหนือและสถานที่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน (P22, October 27, 2021) การจัดประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกได้รู้จักวิถีชีวิตของชาวเรื่อเหนือมากขึ้น (P1, May 9, 2021) การรื้อฟื้นประเพณีการล่องเรื่อเหนืออย่างน้อยปีละครั้งเพื่อระลึกถึงวิถีชีวิตของคนในอดีต สุดท้ายคือ การสร้างเรื่อเหนือจำลองเพื่อการคงอยู่ให้คนรุ่นต่อมาได้ศึกษาและอนุรักษ์ (P33, December 16, 2021) และร่วมกันประเมินผลของกิจกรรม

4.5 การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล จากความพยายามในการอนุรักษ์และสืบทอดเรื่อเหนือ ชุมชนยังประเมินกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยการสอบถาม และการปรึกษาหารือเพื่อพัฒนากิจกรรม ค้นหาปัญหา อุปสรรค และสร้างแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมต่อไป

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรื่อเหนือของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในประเด็นความร่วมมือในการศึกษาชุมชน การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหारेื่อเหนือ การวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล เพื่อทราบและหาแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดเรื่อเหนือให้ดำรงอยู่ต่อไป

ภาพที่ 2

เรือเหินือคีรีวง

5. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เรือเหินือของชุมชนคีรีวงประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชนถือเป็นการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและร่วมกันวางแผนเพื่อประวัติศาสตร์คงอยู่ และเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคีรีวง และการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและปัญหาต่างๆ ที่ถูกผนวกกับความทันสมัย คนยุคใหม่จึงไม่สนใจเรื่องราวในอดีต เช่นงานวิจัยของ Chongwuthiwet (2007) พบว่า การวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุตามต้องการของชุมชนและจัดลำดับความสำคัญและให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลของคนรุ่นใหม่ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Khumkhainam (1997) พบว่า กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมผ่านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจร่วมกัน โดยร่วมกันยอมรับถึงปัญหาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นกำลังจะสูญหายไปจากคีรีวง และเข้าร่วมระดมความคิดเห็นผ่านเวทีการประชุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jatupom (2022) พบว่า ชุมชนท้องถิ่นต้องเป็นแนวร่วมในการถ่ายทอดมุมมองที่หลากหลาย และยังสอดคล้องกับงานวิจัย Uttamamunee et al., (2012) พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มต้นด้วยชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการแสดงความคิดเห็น จนได้ข้อสรุป จะนำไปสู่การเข้าถึงของเยาวชนรุ่นที่หลงลืมรากเหง้าประเพณีของตนเองในการศึกษาของ Chongwuthiwet (2007) พบว่า การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไข ปัญหาและการวางแผน โดยเริ่มตั้งแต่เข้าร่วมเพื่อศึกษาปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการ

ของคนในชุมชน เริ่มวางแผนหรือกิจกรรม กำหนดหลักการดำเนินงาน และการจัดสรรทรัพยากร เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผน เช่น การประชุมกลุ่มวางแผน เพื่อการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เรือเหินือ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน สถานที่เรียนรู้เพื่อเข้าใจประวัติศาสตร์ ของชุมชน วิถีชีวิตและเรือเหินือจำลอง การรื้อฟื้นประเพณีการล่องเรือเหินืออย่างน้อย 1 ครั้ง ในรอบปีเพื่ออนุรักษ์เรือเหินือ ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของ Cohen and Uphooff (1977) กล่าวถึง การร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมติดตามประเมิน จะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ดังสอดคล้องกับการศึกษาของ Techaprasertwittaya (2001) พบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินกิจกรรมการพัฒนา การเข้าร่วมควบคุม การเฝ้าติดตาม การประเมินผลและการบำรุงรักษาพร้อมกัน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Based Education: ABE) (Manakam, 2018) ที่กล่าวว่า แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ได้ร่วมบริหารการศึกษา และกระจายอำนาจจากทุกภาคส่วนในการตัดสินใจร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ สนับสนุน ติดตามการใช้ทรัพยากร และประเมินการจัดการการเรียนรู้ตามศักยภาพและบริบท พื้นที่เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เป้าหมายหลักคือ การปรับปรุง คุณภาพและเพิ่มความเท่าเทียม แนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นการสนับสนุนการศึกษาให้เกิดขึ้น กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้รู้จักท้องถิ่น ร่วมกันวางแผนเพื่อให้ประวัติศาสตร์คงอยู่และเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ต้องนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ เช่น งานวิจัยของ Khaenamkhaew & Muhamad (2022) เรื่อง องค์ประกอบและกระบวนการ ของพิธีกรรม และการถ่ายทอดความรู้ที่สอดคล้องกับปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นสร้างคุณค่าและ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังที่ Chunhabunyathip (2018) กล่าวถึง ชุมชน จะต้องได้รับความรู้ในอนุรักษ์ และเป็นเพิ่มการจูงใจในการมีส่วนร่วมและสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง/References

- Chandramalee, S. (1998). Participation of representatives of urban communities in disseminating AIDS knowledge. *Journal of Health Education Faculty of Public Health Mahidol University*, 21(78), 1-11. (in Thai)
- Chongwuthiwet, N. (2007). *The concept of community development approach*. Department of Community Development. (in Thai)
- Chunhabunyathip, P. (2018). The Important Factors for Community Participation on Nakhon Phanom's Illuminated Boat Procession. *Journal of Thai Hospitality & Tourism*, 13(1), 3-12. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tourismtaat/article/view/123228> (in Thai)
- Cohen, J. M., & Uphooff, N. T. (1977). *Development participation: Concept and measure for project design implementation and evaluation*. Cornell University.
- Davis, K., & Newstrom, J. W. (1989). *Organizational Behavior*. McGraw–Hill.
- Group of Ruea Nuea. (2013). *Way of life, way of water, way of Ruea Nuea* [Facebook page]. Facebook. https://web.facebook.com/pg/reunheu/about/?ref=page_internal (in Thai)
- Jatuporn, O. (2022). Recentring Educational Praxis and the Educator's Role through Community-Based Eco-Critical Pedagogy: Toward a Transformative Paradigm During (and after) the Pandemic. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 22(1), 17-47. <https://doi.org/10.14456/lartstu.2022.3> (in Thai)
- Kaosol, N. (2018). Thai Local Wisdom and Evolution of Boats. *Journal of Chandrakasemsam*, 24(46), 30-45. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/crujournal/article/view/130946> (in Thai)
- Khaenamkhaew, D., & Muhamad, C. (2021). Ruea Nuea in Khiri Wong: First Cause and Current Changes. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(9), 227-237. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/255147> (in Thai)
- Khaenamkhaew, D., & Muhamad, C. (2022). The Composition and Process of the “Ruea Nuea” Ritual in the Khiri Wong Community, Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province. *The Journal of Research and Academics*, 5(4), 185-196. <https://doi.org/10.14456/jra.2022.94> (in Thai)
- Khumkhainam, T. (1997). *Principles of community development*. Khon Kaen University. (in Thai)

- Kokphon, O. (2003). *People's Participation Manual*. Foundation of Master's Degree for Public Administration Thammasat University. (in Thai)
- Manakarn, M. (2018). *Participation in the education management of civil society and stakeholders according to the National Education Draft Act B.E.* Office of the Education Council Secretariat. (in Thai)
- Phrasrirajamongkolpandit. (2012). Conservation Characteristic of the Long Paddling Boats Competitional Tradition to Promote the Cultural Tourism of the People in Selaphomi District, Roi Et Province. *Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University*, 3(1), 1-10. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/yri/article/view/174605> (in Thai)
- Ponsri, S. (2007). *Learning network in community development work*. Odeonstore.
- Ratchabampoeng, S. (2017). *Ruea Nuea: economic and social development. Case study of Khiriwong community, Kamlon sub-district, Lan Saka district, Nakhon Si Thammarat province* [Thesis of Bachelor of Arts]. Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. (in Thai)
- Srirat, M. (2016). *Participatory management* [Web blog message]. GotoKnow. <http://gotoknow.org/blog/> (in Thai)
- Techprasertwittaya, P. (2001). *Strategy of development and agricultural community planning*. Department of Agricultural Extension, Faculty of Agriculture, Khon Kaen University. (in Thai)
- Udomrat, N. (2015). A Study of People's Participation in The Conservation of Boat Almsgiving Tradition: A Case Study of Klong Mon Community, Tap Yao Sub-District, Lad Krabang District, Bangkok. *Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn*, 10(2), 301-310. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/article/view/39175> (in Thai)
- Uttamamunee, W., Maneechot, C., Srisuwan, N., Phoungkaw, P., Taweta, P., Suwanno, O., & Buakaew, J. (2012). A participatory process in the transmission of local wisdom of the buddha image boat procession: A case study of Ban Khaukaew community Songkla province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 4(2), 50-64. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-la/article/view/64447> (in Thai)
- Walaisathien, P, Oboun, S., Wiset, S., Benchasap, C., & Hasanari, C. (2000). *Process and working techniques of developers*. The Thailand Research Fund. (in Thai)

Wallipodom, S. (1995). *The Analyst for Changing Thai Social Direction*. Mingmuang Press.
(in Thai)

Wongkongdej, A. (1996). *Community of Public Health Development: Participation and
Community Preparation*. Center of Training and Development for Teaching
Primary Health Care. (in Thai)